

16/11/2007

Oikeusministeriölle

Oikeusministeriö asetti 10 päivänä maaliskuuta 2008 työryhmän valmistelemaan ehdotuksen säännöksiksi, jotka koskevat perheen sisäistä adoptiota rekisteröidyssä parisuhteessa. Työryhmän tehtävänä oli valmistella ehdotus rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain muuttamiseksi siten, että

rekisteröidyn parisuhteen osapuoli voi adoptoida parisuhdekumppaninsa lapsen sellaisin vaikutuksin, että lasta pidetään parin yhteisenä lapsena. Työryhmän tuli lisäksi valmistella ehdotukset tästä aiheutuviksi välttämättömiksi muutoksiksi muuhun lainsäädäntöön. Ehdotus oli laadittava hallituksen esityksen muotoon. Työryhmän oli suoritettava tehtävänsä 31 päivään toukokuuta 2008 mennessä.

Työryhmän puheenjohtajaksi nimettiin lainsäädäntöneuvos Tuomo *Antila* oikeusministeriöstä ja jäseniksi lakimies Outi *Luoma-aho* sosiaali- ja terveysministeriöstä sekä vt. pääsihteeri Johanna *Pakkanen* Seksuaalinen tasavertaisuus SETA ry:stä.

Työryhmä on kokoontunut seitsemän kertaa. Työryhmä on kuullut asiantuntijoina ts. aluejohtaja Kristiina *Mattista* Pelastakaa Lapset ry:n Etelä-Suomen aluetoimistosta, tutkimusprofessori Tytti *Solantausta* Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksesta, psykologian professori Jarl *Wahlströmiä* Jyväskylän yliopistosta sekä kehityspäällikkö Juha *Lempistä* ja kehityspäällikkö Jukka *Mäkelää* Väestörekisterikeskuksesta.

Työryhmän mietintö sisältää hallituksen esityksen muotoon kirjoitetun ehdotuksen laiksi rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain 9 §:n muuttamisesta perusteluineen. Mietintöön liittyy Johanna *Pakkasen* eriävä mielipide.

Perheen sisäisen adoption mahdollistaminen rekisteröityjen parien perheissä aiheuttaa tarpeen tehdä eräitä muutoksia vanhempainpäivärahoja koskeviin sairausvakuutuslain säännöksiin. Sosiaali- ja terveysministeriön kanssa käytyjen neuvottelujen perusteella on katsottu tarkoituksenmukaiseksi, että nämä muutokset valmistellaan sosiaali- ja terveysministeriössä vanhempainpäivärahoja koskevien säännösten laajemman uudistamisen yhteydessä.

Saatuaan työnsä valmiiksi työryhmä luovuttaa kunnioittavasti mietintönsä oikeusministeriölle.

Helsingissä 2 päivänä kesäkuuta 2008

Tuomo Antila

Outi Luoma-aho

Johanna Pakkanen

Työryhmän ehdotus

**Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi
rekisteröidystä parisuhteesta annetun
lain 9 §:n muuttamisesta**

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että rekisteröidyn parisuhteen osapuoli saisi mahdollisuuden adoptoida parisuhteen toisen osapuolen lapsen. Tällaisen perheen sisäisen adoption jälkeen lasta pidettäisiin rekisteröidyn parin yhteisenä lapsena. Ehdotus toteutettaisiin muuttamalla rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain 9 §:ää.

Perheen sisäisen adoption edellytykset, adoptiossa noudatettava menettely ja adoption oikeusvaikutukset määräytyisivät lapseksiottamisesta annetun lain nykyisten säännösten mukaisesti.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan noin kolmen kuukauden kuluttua sen hyväksymisestä ja vahvistamisesta.

Vanhempainraha

Sairausvakuutuslain (1224/2004) 9 lukuun on vuoden 2007 alusta lisätty uusi 16 §, jonka mukaan eräitä vanhempainrahaa koskevia säännöksiä sovelletaan myös rekisteröidyn parisuhteen osapuoliin. Pykälän mukaan vakuutetulla, joka ei ole lapsen vanhempi, on oikeus vanhempainrahaan, jos parisuhteen rekisteröinnin jälkeen parisuhteen osapuolelle syntyy lapsi tai parisuhteen osapuoli ottaa alle 7-vuotiaan lapsen hoitoonsa ja vakuutettu asuu samassa taloudessa lapsen ja tämän vanhemman kanssa.

Hedelmöityshoito

Laki hedelmöityshoidoista (1237/2006) on tullut voimaan 1 päivänä syyskuuta 2007. Lain mukaan hedelmöityshoitoa voidaan antaa paitsi miehen ja naisen muodostamalle avio- tai avoparille myös naiselle, joka ei elä parisuhteessa miehen kanssa. Hedelmöityshoitoa voidaan siten antaa muun ohella naiselle, joka elää rekisteröidyssä parisuhteessa toisen naisen kanssa.

Lapsen synnyttäjä on aina lapsen äiti. Äidin kanssa rekisteröidyssä parisuhteessa elävä nainen ei ole suoraan lain nojalla lapsen vanhempi. Hänen vanhemmuuttaan ei nykyisin voida vahvistaa myöskään perheen sisäisellä adoptiolla.

Jos hedelmöityshoitoa on annettu naiselle yksin, lapsen isäksi voidaan isyyslain (700/1975) 3 a §:n mukaan vahvistaa mies, jonka siittiötä on käytetty hoidossa, jos hän on antanut hedelmöityshoidoista annetun lain 16 §:n 2 momentissa tarkoitetun suostumuksen isyyden vahvistamiseen. Jollei siittiöiden luovuttaja ole antanut suostumusta isyyden vahvistamiseen, lapsella voi siis oikeudellisesti tarkasteltuna olla vain yksi vanhempi.

2.2 Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö

Useissa yhteiskunnallisilta oloiltaan Suomea muistuttavissa valtioissa samaa sukupuolta olevilla pareilla on nykyisin mahdollisuus vähintään perheen sisäiseen adoptioon. Monessa valtiossa samaa sukupuolta oleva pari voi adoptoida lapsen myös yhdessä. Lainsäädännöllinen kehitys tällä alueella on ollut nopeaa.

Ruotsissa rekisteröidyn parisuhteen osapuolilla on mahdollisuus sekä perheen sisäiseen adoptioon että yhteisadoptioon vastaavasti kuin aviopuolisoilla. Nais-parien osalta perheen sisäinen adoptio ei kuitenkaan ole ainoa keino, jolla lapsen synnyttäneen äidin parisuhdekumppanin juridinen vanhemmuus voidaan vahvistaa. Äidin rekisteröidyn parisuhdekumppanin tai naispuolisen avopuolison juridinen vanhemmuus voidaan näet vahvistaa myös vanhemmuuden tunnustamisella tai tuomiolla, jos lapsi on saanut alkunsa parisuhdekumppanin suostumuksella annetun hedelmöityshoidon avulla.

Norjassa rekisteröidyn parisuhteen osapuoli voi perheen sisäisesti adoptoida parisuhdekumppaninsa lapsen. Adoptio ei kuitenkaan ole mahdollinen, jos lapsi on adoptoitu vieraasta valtiosta, jonka lainsäädäntö ei salli tällaista adoptiota. Samaa sukupuolta oleva pari ei voi yhdessä adoptoida lasta.

mukaan selvä etusija harkittaessa, kumman huoltoon lapsi uskotaan ja kumman luona hänet määrätään asumaan. Näin on silloinkin, kun sosiaalinen vanhempi on jo aikaisemmin määrätty lapsen oheishuoltajaksi. Huoltoa ja asumista koskevaa ratkaisua ei siten aina voida tehdä sen mukaan, mikä yksittäistapauksessa olisi lapsen kannalta paras ratkaisu. Lapsen etu ei siten välttämättä toteudu esimerkiksi tilanteessa, jossa lapsen sosiaalisella vanhemmalla olisi paremmat edellytykset huolehtia lapsesta kuin hänen juridisella vanhemmallaan.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta antaa lapselle tapaamisoikeuden vain suhteessa vanhempansa, jonka luona lapsi ei asu. Lapselle ei näin ollen voida vahvistaa tapaamisoikeutta suhteessa sosiaaliseen vanhempansa, jos lapsen juridisen vanhemman ja sosiaalisen vanhemman parisuhde purkautuu. Tapaamisoikeuden vahvistamisen mahdollisuuteen ei vaikuta se, kuinka pitkäaikainen ja läheinen lapsen ja sosiaalisen vanhemman välinen suhde on tosiasiallisesti ollut. Merkitystä ei ole myöskään sillä, oliko juridisen vanhemman ja sosiaalisen vanhemman parisuhde rekisteröity tai oliko sosiaalinen vanhempi määrätty lapsen oheishuoltajaksi. Lapsi ei siis saa tapaamisoikeutta hänelle merkitykselliseen, käytännössä emotionaalisen vanhempana toimineeseen henkilöön. Tämän seurauksena lapsi saattaa menettää yhteyden häneen kokonaan rekisteröidyn parisuhteen purkautuessa.

Jos lapsen juridinen vanhempi kuolee lapsen ollessa alaikäinen, lapsen asemaan ja hänen huolenpitonsa järjestämiseen liittyy epävarmuutta. Ei ole itsestään selvää, että lapsen huolto uskotaan lapsen sosiaaliselle vanhemmalle. Vaikka lapsen huolto lopulta päätettäisiinkin uskoa sosiaaliselle vanhemmalle, epäkohtana voidaan pitää sitä, että lapsi joutuu asian selvittämisen ja järjestämisen aikana kokemaan epätietoisuutta tulevaisuudestaan samalla kun hän toipuu vanhempansa kuolemasta.

Rekisteröidyn parin perheessä elävä lapsi ei peri sosiaalista vanhempansa eikä tämän sukulaisia.

Jos lapsen sosiaalinen vanhempi taikka tämän vanhempi tai isovanhempi on määrännyt lapselle omaisuutta testamentilla, lapsi ei perintöverotuksessa saa hyväkseen perintö- ja lahjaveroain (378/1940) 12 §:ssä säädettyä alaikäisyysvähennystä. Jos lapsen sosiaalisen vanhemman sukulainen on määrännyt lapselle omaisuutta testamentilla, lasta kohdellaan perintöverotuksessa kuin testamentin tekijälle täysin vierasta henkilöä.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Yleistä

Esityksen keskeisenä tavoitteena on parantaa rekisteröityjen parien perheissä elävien lasten oikeudellista asemaa. Tavoitteen saavuttamiseksi ehdotetaan sen mahdollistamista, että lapsen juridisen vanhemman rekisteröity parisuhdekumppani voi perheen sisäisesti adoptoida lapsen sellaisin vaikutuksin, että lapsesta tulee rekisteröidyn parin yhteinen lapsi.

Laajentamalla perheen sisäistä adoptiota koskevien säännösten käyttöalaa rekisteröityjen parien perheisiin voidaan tällaisissa perheissä elävien lasten oikeudellista asemaa vahvistaa ilman, että on tarpeen luoda lainsäädäntöön uusia vanhemmuuden muotoja tai vanhemmuuden vahvistamisen keinoja.

Se, että lapsen vanhemman kanssa rekisteröidyssä parisuhteessa elävä henkilö haluaa adoptoida parisuhdekumppaninsa lapsen, rinnastuu lapsen toisen biologisen vanhemman kannalta tarkasteltuna sellaiseen jo nykyisin mahdolliseen tilanteeseen, jossa vanhemman uusi avio puoliso haluaa adoptoida lapsen. Jo voimassa oleva biologisten vanhempien oikeuksia turvaava sääntely riittää näin ollen turvaamaan biologisten vanhempien oikeudet myös silloin, kun kysymys on perheen sisäisestä adoptiosta rekisteröidyn parin perheessä.

3.3 Uudistuksen mahdollinen takautuvuus

Työryhmä on asiaa valmistellessaan harkinnut, olisiko ehdotetussa sääntelyssä perusteltua antaa merkitystä sille, että parisuhteen rekisteröinti on ollut Suomessa mahdollista vuodesta 2002 alkaen, mutta mahdollisuus perheen sisäiseen adoptioon rekisteröityjen parien perheissä on toteutumassa vasta myöhemmin.

Käytännössä saattaa esiintyä esimerkiksi tilanne, jossa parisuhde on rekisteröity vuonna 2002, parisuhteen toiselle osapuolelle on vuonna 2004 syntynyt lapsi, joka on saanut alkunsa parin yhteisellä päätöksellä hankitun hedelmöityshoidon tuloksena, ja parisuhde on purkautunut avioeron johdosta vuonna 2007. Vaikka perheen sisäinen adoptio mahdollistettaisiin, se ei lähtökohtaisesti koskisi tällaista perhettä. Sosiaalisen vanhemman vanhemmuutta ei siten voitaisi vahvistaa, vaikka lapsella voi esimerkkitapauksen mukaisissa tilanteissa olla vain yksi juridinen vanhempi ja vaikka entiset parisuhdekumppanit saattavat olla yhtä mieltä siitä, että adoptio olisi avioerosta huolimatta lapsen edun mukainen ratkaisu.

Asialla epäilemättä on esimerkkitapauksen kaltaisessa tilanteessa oleville henkilöille suuri merkitys. Sen vuoksi työryhmä on harkinnut, olisiko perusteltua siirtymäsäännöksen luonteisella erityissäännöksellä mahdollistaa perheen sisäinen adoptio myös tilanteissa, joissa lapsi on syntynyt rekisteröidyn parisuhteen aikana, mutta parisuhde on ehdotetun lain voimaan tullessa jo purkautunut avioeron johdosta. Työryhmän enemmistö on kuitenkin päättänyt ratkaisuun, jonka mukaan perheen sisäinen adoptio ei ole mahdollinen perheissä, joissa rekisteröity parisuhde on purkautunut avioeron johdosta ennen adoption vahvistamista. Tämän ratkaisun keskeiset perustelut ovat seuraavat.

Lapseksiottamisesta annetun lain 2 §:n 1 momentin mukaan alaikäisen lapsen lapseksiottaminen voidaan vahvistaa, jos sen harkitaan olevan lapsen edun mukaista ja on selvitetty, että lapsi tulee saamaan hyvän hoidon ja kasvatuksen. Lapseksiottamisen vahvistamista haettaessa tuomioistuimelle on esitettävä selvitys siitä, että lapsi on lapseksiottajan hoidettavana tai että tämä muutoin huolehtii lapsen hoidosta ja kasvatuksesta. Arvioitaessa lapseksiottamisen edellytysten täytymistä on parisuhteessa elävien henkilöiden osalta käytännössä edellytetty paitsi sitä, että he ovat solmineet avioliiton, myös parisuhteen riittävää vakiintuneisuutta. Mahdollisuus siihen, että lapsen sosiaalinen vanhempi adoptoisi lapsen tilanteessa, jossa lapsen juridinen ja sosiaalinen vanhempi ovat lapseksiottamishetkellä jo eronneet, ei olisi sopusoinnussa lapseksiottamisen yleisten edellytysten ja niiden soveltamiskäytännön kanssa.

Jos lapsen vanhempi on rekisteröidyn parisuhteen purkautumisen jälkeen solminut uuden rekisteröidyn parisuhteen tai avioliiton, uusi parisuhdekumppani tai avio puoliso voi hakea perheen sisäistä adoptiota. Jos myös se henkilö, jonka kanssa lapsen vanhempi eli rekisteröidyssä parisuhteessa lapsen syntyessä, voisi edellä kuvatun erityissäännöksen nojalla hakea perheen sisäistä adoptiota, syntyisi eräänlainen kilpailutilanne lapsen vanhemman aikai-

Tilastokeskuksen tietojen mukaan vuoden 2006 lopussa rekisteröidyssä parisuhteessa eli 2 140 henkilöä, joten näistä lapsiperheellisten määräksi saadaan noin 11 prosenttia.

Avioliitolla ja rekisteröidyllä parisuhteella on yhteiskunnallisina instituutioina paitsi erilainen historia myös eri oikeusvaikutukset, erityisesti perheoikeuksien kohdalla. Näin ollen on oletettavaa, että samaa sukupuolta olevien, yhdessä elävien pariin motivaatio solmia rekisteröity parisuhde tulevaisuudessa lainmuutoksen myötä kasvaa, jos heillä on lapsia.

Vuonna 2006 tehdyn perhekyselytutkimuksen mukaan ei-heteroseksuaalisista lapsiperheelliseksi itsensä luokittelevista vastaajista 48 % naisista (72) ja 31 % miehistä (5) oli rekisteröinyt parisuhteensa, keskiarvon ollessa 46 % (Kuosmanen & Jämsä toim. *Suomalaiset sateenkaari-perheet sosiaali- ja terveyspalveluissa ja koulussa*. Seis-projekti, Työministeriö 2007, 22). Parisuhteensa rekisteröineiden osuus on siis näissä ryhmissä alhaisempi kuin avioliiton solmineiden osuus muussa lapsiperheellisessä väestössä. Tilastokeskuksen tietojen mukaan vuonna 2006 lapsiperheiden yleisin perhemuoto Suomessa oli edelleen avioparin perhe, ollen 62 prosenttia lapsiperheistä koko väestössä.

Yleisesti homo- ja biseksuaaleille kohdennetusta kyselytutkimuksesta (N=726) on saatu aikaisemmin samansuuntaisia tuloksia: tämän väestöryhmän kohdalla parisuhteen rekisteröinti ei näytä muotoutuvan yhtä suosituksi kuin avioliitto muun väestön piirissä. Vastaajista vain 10,5 prosenttia oli solminut rekisteröidyn parisuhteen (Lehtonen ja Mustola toim. *'Eihän heterotkaan kerro...': Seksuaalisuuden ja sukupuolen rajankäyntiä työelämässä*. Tutkimukset ja selvitykset 2/04. Työministeriö 2004, 34). Lehtosen ja Mustolan työelämä tutkimus on tosin tehty ajanjaksona syyskuu 2002 – tammikuu 2003 eli varsin pian sen jälkeen kun parisuhteen rekisteröiminen oli tullut mahdolliseksi maaliskuussa 2002.

Rekisteröidyssä parisuhteessa elävien lapsiperheellisten joukossa on myös uusperheitä sekä niin sanottuja monivanhempaisia perheitä. Näissä perhetyypeissä lapsella on toisaalla asuva isä tai äiti, joka ei ole valmis luopumaan vanhemmuudestaan. Tällaisten perheiden lukumäärästä ei ole varmaa tietoa. Edellä mainitun perhekyselytutkimuksen mukaan 97 % (73) ydinperhemuotoisten perheiden vanhemmista aikoi hyödyntää perheen sisäisen adoption mahdollisuutta. Näiden joukossa oli sekä rekisteröityjä pareja että ei-rekisteröityjä pareja. (Kuosmanen & Jämsä 2007, 95).

Edellä esitetyt seikat huomioon ottaen adoptioiden lukumääriä voidaan pyrkiä ennakoimaan lähinnä vertailemalla keskenään Tilastokeskuksen tietoja ja vuoden 2006 perhekyselytutkimuksen tietoja. Tällöin voidaan perustellusti olettaa, että perheen sisäisen adoption tullessa mahdolliseksi rekisteröidyille pareille sitä tullaan parin ensimmäisen vuoden aikana lainvoimaantumisen jälkeen hakemaan suhteellisen pienessä määrässä perheitä, alle 200 perheessä. Näissä perheissä on vaihteleva määrä lapsia. Naisparien kohdalla on lisäksi yleistä, että parisuhteen molemmat osapuolet ovat synnyttäneet perheeseen lapsia, jolloin samalla perheellä voi olla kaksi asiakkuutta perheen sisäistä adoptiota haettaessa.

4.2 Taloudelliset vaikutukset ja vaikutukset viranomaisten toimintaan

Ottolapsineuvonta

Perheen sisäinen adoptio edellyttää ottolapsineuvonnan antamista. Ottolapsineuvonnan antaminen kuuluu sosiaalihuoltolain (710/1982) 17 §:n 2 momentin mukaan kunnan järjestämis-

köisesti jää suhteellisen vähäiseksi. Lisäksi voidaan otaksua, että vain pienessä osassa niistä perheistä, joiden voidaan olettaa käyttävän hyväkseen mahdollisuutta perheen sisäiseen adoption parin ensimmäisen vuoden aikana lain voimaantulon jälkeen, on alle yksivuotiaita lapsia.

4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Lähtökohta

Rekisteröidystä parista ja heidän kanssaan elävistä lapsista muodostuvat perheet ovat jo nykyisin olemassa oleva perhetyyppi. Esityksen yhteiskunnallisia vaikutuksia arvioitaessa on näin ollen lähtökohtana se, että ehdotetulla uudistuksella ei luoda yhteiskuntaan uutta perhemuotoa. Kysymys on vain siitä, että näiden jo olemassa olevien perheiden sisällä annetaan mahdollisuus siihen, että lapsen sosiaalisen vanhemman vanhemmuus vahvistetaan myös juridiseksi vanhemmuudeksi.

Vaikutukset lapsen oikeudelliseen asemaan

Perheen sisäisen adoption vahvistamisen keskeisin vaikutus on se, että lapsi saa oikeudellisesti tarkasteltuna uuden vanhemman. Adoptiovanhemman ja lapsen välinen suhde rinnastuu täysin biologisen vanhemman ja lapsen väliseen suhteeseen muun muassa lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta, elatusvelvollisuutta, perintöoikeutta ja verotusta koskevissa kysymyksissä. Näin ollen perheen sisäisen adoption avulla voidaan olennaisesti parantaa samaa sukupuolta olevan parin perheessä elävän lapsen oikeudellista asemaa ja poistaa edellä jaksossa 2.3 kuvattut nykytilan ongelmat.

Perheen sisäisen adoption toteuttaminen ei vaikuta hedelmöityshoidon avulla alkunsa saaneen lapsen oikeuteen saada tieto sukusolujen luovuttajan henkilöllisyydestä hedelmöityshoidoista annetun lain 23 §:n 1 momentin nojalla.

Vaikutukset lapsen kehitykseen

Tieteellisistä tutkimuksista saadun tiedon perusteella lapsen kasvaminen perheessä, jossa vanhemmat ovat samaa sukupuolta, ei vaikuta haitallisesti lapsen seksuaaliseen tai sosiaaliseen kehitykseen taikka tunne-elämään ja käyttäytymiseen. Päinvastoin on perusteita uskoa, että vahvistamalla lapsen sosiaalisen vanhemman vanhemmuus myös juridiseksi vanhemmuudeksi voidaan lisätä lapsen turvallisuudentunnetta, perhetilanteen vakautta sekä adoptiovanhemman ja hänen sukulaistensa sitoutumista lapseen. Näillä seikoilla voidaan arvioida olevan myönteinen vaikutus lapsen kehitykseen.

Perheen sisäisen adoption tultua mahdolliseksi rekisteröityjen parien perheissä tällaisessa perheessä elävä lapsi voisi kokea elävänsä perhemuodossa, joka on yhteiskunnan silmissä tunnustettu ja hyväksytty. Myös tällä voidaan arvioida olevan myönteinen vaikutus lapsen kehitykseen ja minäkuvaan.

5 Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu oikeusministeriön asettamassa työryhmässä, jossa on ollut oikeusministeriön ohella edustettuna sosiaali- ja terveysministeriö sekä Seksuaalinen tasavertaisuus SETA ry.

6 Riippuvuus muista esityksistä

Perheen sisäisen adoption tuleminen mahdolliseksi rekisteröityjen parien perheissä johtaa siihen, että sairausvakuutuslain vanhempainpäivärahoja koskevia säännöksiä joudutaan soveltamaan uudentyyppisissä tilanteissa, joita ei ole voitu ennakoida niitä säädettäessä. Tästä seuraa, että rekisteröityjen parisuhteiden osapuolten oikeus erilaisiin vanhempainpäiväraha-etuuksiin erityyppisissä tilanteissa ei ole kovin selkeä ja etuuksia saatetaan joutua yhteensovittamaan. Esitystä valmisteltaessa on kuitenkin katsottu tarkoituksenmukaiseksi, että tämän johdosta mahdollisesti tarvittavat muutokset sairausvakuutuslakiin valmistellaan erikseen sosiaali- ja terveysministeriössä.

Kun rekisteröidyn parisuhteen osapuolen suorittaman perheen sisäisen adoption seurauksena lapsella on oikeudellisestikin kaksi äitiä tai kaksi isää, on kyettävä ratkaisemaan, kumpaa heistä kohdellaan äitinä tai isänä sovellettaessa tällaista säännöstä, jonka on tarkoitettu koskevan vain lapsen toista vanhempaa. Näiden tilanteiden varalta pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti. Sen mukaan rekisteröidyn parisuhteen osapuoleen, joka on perheen sisäisesti adoptoinut parisuhteen toisen osapuolen lapsen, ei sovelleta, mitä uskonnonvapauslain 3 §:ssä säädetään äidistä ja mitä kotikuntalain 6 a §:ssä säädetään äidistä ja isästä.

Ehdotettu säännös tarkoittaa käytännössä sitä, että valinta kahden isän tai kahden äidin välillä mainittuja säännöksiä sovellettaessa tehdään sen perusteella, kumman juridinen vanhemmuus on kestänyt pidempään. Ehdotettua ratkaisua voidaan pitää tarkoituksenmukaisena myös sen vuoksi, että perheen sisäisen adoption vahvistaminen todennäköisesti kestää muun muassa ottolapsineuvonnan vuoksi ainakin joitakin kuukausia lapsen syntymän jälkeen ja lapsen biologinen vanhempi on tämän ajan jo ollut kyseisissä säännöksissä tarkoitettussa vanhemman asemassa.

Sovellettaessa uskonnonvapauslain 3 §:n 2 momenttia lapseen, jolla on perheen sisäisen adoption seurauksena kaksi äitiä, päätöksen uskonnolliseen yhdyskuntaan liittämisestä voisi ehdotetusta 3 momentista johtuen viime kädessä tehdä se äiti, joka oli lapsen juridinen äiti jo ennen perheen sisäisen adoption toteuttamista.

Jos kotikuntalain 6 a §:n 2 momentin säännöstä sovelletaan henkilöön, jolla on perheen sisäisen adoption seurauksena kaksi äitiä tai kaksi isää, väestökirjanpitokunta määräytyy ehdotetusta 3 momentista johtuen sen äidin tai isän kotikunnan tai väestökirjanpitokunnan mukaisesti, joka oli lapsen juridinen äiti tai isä jo ennen perheen sisäisen adoption toteuttamista.

Sairausvakuutuslain 9 luvun isyysrahaa koskevien säännösten mukaan vain miehellä voi olla oikeus isyysrahaan. Ehdotetussa 3 momentissa ei suljettaisi pois näiden säännösten soveltamista. Tästä seuraa, että rekisteröidyn parin perheessä ottoisällä on perheen sisäisen adoption toteuttamisen jälkeen sairausvakuutuslaissa säädettyjen edellytysten täytyessä oikeus isyysrahaan.

Lainsäädännössä on myös säännöksiä, joissa tiettyjä oikeusvaikutuksia liitetään äitiyteen tai isyyteen, mutta siten, että tämä ei perustu yksinomaan vanhemman sukupuoleen, vaan biologisiin seikkoihin. Esimerkkinä voidaan mainita sairausvakuutuslain äitiysrahaa koskevat säännökset, jotka perustuvat raskauteen ja synnytykseen. On selvää, että tällaisia säännöksiä ei sovelleta adoptiovanhempaan.

2 Voimaantulo

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan noin kolmen kuukauden kuluttua sen hyväksymisestä ja vahvistamisesta. Ehdotettu siirtymäaika on tarpeen, jotta uudenlaisen perhemuodon edellyttämät tekniset muutokset väestötietojärjestelmään ehditään tehdä ennen lain voimaantuloa.

Jotta tietojärjestelmämuutosten vaatima aika ei tarpeettomasti viivästytä perheen sisäisten lapseksiottamisten toteuttamista rekisteröityjen parien perheissä, ehdotetaan säädettäväksi, että ottolapsineuvontaa tällaisia lapseksiottamisia varten voidaan antaa jo ennen lain voimaantuloa. Ehdotetun säännöksen avulla voidaan myös pyrkiä ehkäisemään ennalta ottolapsineuvonnan ruuhkautumista.

Mainituista syistä katsotaan, että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Lagförslag

Lag

om ändring av 9 § i lagen om registrerat partnerskap

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen av den 9 november 2001 om registrerat partnerskap (950/2001) 9 § 2 mom. och*fogas* till 9 § ett nytt 3 mom. som följer:

9 §

På en partner i ett registrerat partnerskap tillämpas inte vad som bestäms om make i 6, 7 och 29 § i adoptionslagen (153/1985). På ett registrerat partnerskap tillämpas inte heller bestämmelserna om makes släktnamn i namnlagen (694/1985).

På en partner i ett registrerat parförhållande som ensam adopterat den andra partners barn medan det registrerade parförhållandet varade eller sedan det upplöstes med anledning av partners död tillämpas inte vad som bestäms om modern i 3 § i religionsfrihetslagen (453/2003) och om modern och fadern i 6 a § i lagen om hemkommun (201/1994).

Denna lag träder i kraft den 20 .

Redan innan lagen träder i kraft får adoptionsrådgivning lämnas till en partner i ett registrerat partnerskap som avser att adoptera den andra partners barn.

Eriävä mielipide

Työryhmän esitys lain rekisteröidystä parisuhteesta muuttamiseksi on kokonaisuudessaan kannatettava ja tervetullut uudistamisedotus. En voi kuitenkaan hyväksyä työryhmän mietintöä siltä osin kuin se koskee lainmuutoksen soveltamisalaan liittyvää sääntelyä.

Työryhmän perustamista edelsi oikeusministeriön toimeksiannosta laadittu, laajan lausuntokierroksen läpikäynyt arviomuistio koskien lain lapseksiottamisesta uudistamistarpeita (OM 25.10.2007). Arviomuistiossa sivulla 8 kiinnitettiin huomiota ennen tulevia lainmuutoksia purkautuneiden rekisteröityjen parien lasten tilanteeseen. Muistiossa ehdotettiin harkittavaksi, pitäisikö näiden poikkeustapausten tilanteista säätää siirtymäsäännöksiin.

Seksuaalinen tasavertaisuus Seta ry:n edustajana katson, että työryhmän mietinnössä tehty rajaus, jossa näiden poikkeustapausten tilannetta ei ole ratkottu esityksessä, ei huomioi sitä erityistä tilannetta, joka on päässyt syntymään verrattain tuoreen rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain sisältämistä rajoituksista (9 §).

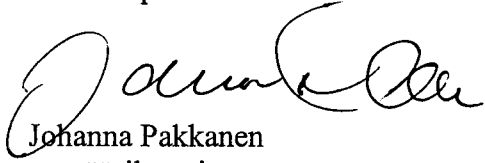
Koska lakiin rekisteröidystä parisuhteesta kirjattiin sitä säädettäessä lapsiperheitä koskevia sulkuja 9 §:ään, näillä perheillä ei ole ollut mahdollisuutta ennakoida lainmuutosta, joka sallisi sosiaalisen vanhemman adoptoivan lapsen vain, jos hän on rekisteröidyssä parisuhteessa lapsen juridisen vanhemman kanssa. Niin ollen heillä ei ole ollut mahdollisuutta arvioida rekisteröidyn parisuhteen purkamisen seurauksia lapsen ja sosiaalisen vanhemman suhteelle. Lainmuutoksen astuessa voimaan tulisi mahdolliseksi tilanne, jossa juridisen vanhemman uusi kumppani voi myöhemmässä vaiheessa tulla juridiseksi vanhemmaksi sellaiselle lapselle, joka on yhdessä suunnitelmallisesti hankittu esimerkiksi hedelmöityshoitojen avulla, sekä vuosia yhdessä kasvatettu, ilman että alkuperäistä, tosiasiallista sosiaalista vanhempaa edes kuullaan prosessissa.

Tietyn rajallisen ajan kuluessa lain uudistamisesta tulisi perheen sisäinen adoptio ulottaa myös rekisteröidystä parisuhteesta eronneisiin sosiaalisiin vanhempiin. Tällöin huomioitaisiin paremmin niiden lasten asema, joiden samaa sukupuolta olevat tosiasialliset vanhemmat edelleen jakavat arjessa vanhemmuutta, vaikka rekisteröity parisuhde on purkautunut

Työryhmän olisi nykyisestä ehdotuksesta poiketen ollut aiheellista ehdottaa 2-3 vuoden siirtymäaikaa, jonka aikana rekisteröidystä parisuhteesta eronneilla sosiaalisilla vanhemmilla olisi mahdollista hakeutua adoptioeuvontaan yhteisymmärryksessä edellisen puolisonsa kanssa hakeakseen perheen sisäistä adoptiota. Kun lainmuutos on ollut jonkin aikaa voimassa, tarve tällaiseen sääntelyyn poistuu.

Lisäksi haluan muistuttaa, että työryhmän toimeksiannon mukaisesti vain rekisteröidystä parisuhteesta annettua lakia muuttamalla on voitu puuttua ainoastaan osaan samansukupuolisessa parisuhteessa elävien vanhempien perheissä elävien lasten tilanteista. On toivottavaa, että ryhdytään pian valmistelemaan muutoksia

lapsiksiottamisesta annettuun lakiin ja että tässä uudistamistyössä kiinnitetään vakavaa huomiota perhemuotojen moninaisuuteen, mukaanluettuina monivanhempaisissa perheissä elävien lasten sekä avoliitossa ja sen kaltaisessa suhteessa elävien vanhempien lasten oikeudet. Eri perhemuodoissa elävien lasten edun mukaista on, että heidän tosiasialliset perhesuhteensa huomioidaan yhdenvertaisesti. Lapsia ei tule asettaa eriarvoiseen asemaan heidän vanhempiensa sukupuolen tai perhemuodon perusteella.

Johanna Pakkanen

vt. pääsihteeri

Seksuaalinen tasavertaisuus, Seta ry

Sarjan aiemmat julkaisut vuonna 2008

1. Sopimattomat kaupalliset menettelyt. Kuluttajansuojalain markkinointia koskevien säännösten uudistaminen. Lausuntotiivistelmä
2. Ehdotus valmismatkalainsäädännön muuttamiseksi. Lausuntotiivistelmä
3. Några frågor som rör polisförvaltningen i landskapet Åland
Eräitä Ahvenanmaan maakunnan poliisihallintoa koskevia kysymyksiä
4. Rangaistusmääräys- ja rikesakotyöryhmän mietintö. Lausuntotiivistelmä
5. Riita-asioiden oikeuspaikkasäännösten uudistaminen. Lausuntotiivistelmä
6. Käräjäoikeusverkoston kehittäminen. Lausuntotiivistelmä
7. Lapseksiottamisesta annetun lain uudistamistarpeet. Lausuntotiivistelmä arviomuistiosta
8. Sähköisen kuulemisen kehittäminen valtionhallinnossa. II vaihe
9. Käräjäoikeuksien kokoonpanosäännösten uudistaminen. Lausuntotiivistelmä
10. Julkisten osakeyhtiöiden pääomadirektiivin täytäntöönpano. Lausuntotiivistelmä oikeusministeriön arviomuistiosta
11. Yhdenvertaisuuslain soveltamisalan muuttaminen. Yhdenvertaisuuslakityöryhmän mietintö